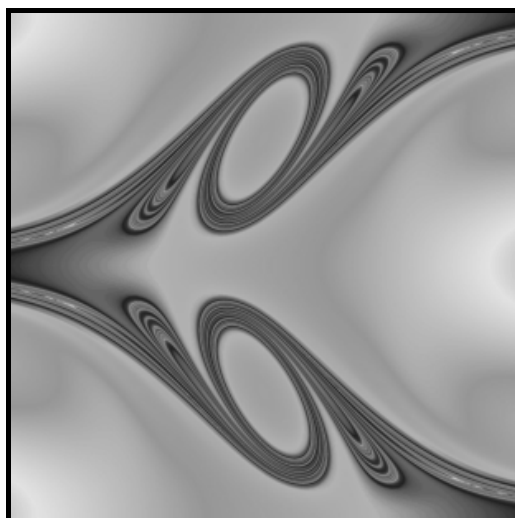

Oseba in dobro

Person and Good

Celje, 3. - 6. november 2005
Celje, November 3rd - 6th 2005

Slovensko filozofsko društvo
Slovenian Philosophical Society

SφD

Kazalo/Contents:

Program/Program	4
Uvodnik/Introduction	6
Oseba in dobro	6
Person and Good.....	6
Povzetki/Abstracts	7
Boran Berčič	7
Who? - The Concept of Person in Ethical Discussions.....	7
Robert Cvetek.....	7
Travmatične izkušnje in temelji osebe	7
Traumatic experiences and foundations of a person	7
Katarina Kompan Erzar	8
Nevropsihološka spoznanja o naravi človeških odnosov.....	8
Tomaž Erzar	8
Cement sveta: Humovo in današnje razmišljanje o vzajemnosti in sočutju.....	8
"Cement of the Universe": Hume's and Today's Thinking about Mutuality and Compassion	8
Georg Gasser	9
Human Agency and Agent Causation: From Psychology to Philosophy.....	9
Stanko Gerjolj.....	9
Relevantnost moralne inteligentnosti v vzgojenem procesu	9
Die Relevanz der moralischen Intelligenz in Erziehung und Bildung.....	10
Roman Globokar	10
Spremenjeno pojmovanje osebe kot podlaga nove etike	10
Die veränderte Auffassung der Person als Grundlage der neuen Ethik.....	11
Karen Gloy.....	12
Die Gen-revolution und ihre ethische Kontroverse	12
Christian Gostečnik.....	12
Milost predpostavlja naravo: relacijsko družinska paradigma	12
Janez Juhant	13
Avtonomna oseba kot temelj etike. Človek med moderno in postmoderno moralo.	13
An Autonomous Person as a Base of Ethics. Man between Modern and Postmodern Moral.	13
Regine Kather	13
The Relation of Body and Mind as a Key for the Definition of Person	13
Friderik Klampfer.....	15
Pravice in interesi oseb in drugih bitij	15
Rights and Interests of Persons and Other Beings.....	15

Branko Klun.....	15
Nagovor drugega. Razmislek o „postmodernem“ dobrem.....	15
Der Anspruch des Anderen. Überlegungen zum „postmodernem“ Guten	16
Edvard Kovač.....	16
Oseba kot Obličje	16
Dušan Macura.....	17
Sladana Mihajlović.....	17
Vrednote kot značajske lastnosti skupnosti	17
Values as a character of community.....	17
Olga Markič	17
Naturalizirana svobodna volja.....	17
Free will naturalised	18
Tonči Matulić	18
A Human Person as the Absolute Good	18
Osoba kao apsolutno dobro.....	18
Nenad Miščević	19
Odzivni dispozicionalizem in moralna intuicija	19
Response-dispositionalism and moral intuition	19
Borut Ošljaj	20
Nič in dobro – poskus etične konceptualizacije nič.....	20
Nichts und das Gute - Versuch einer ethischen Konzeptualisierung des Nichts.....	20
Željko Pavić	21
Die Ethik des Anderen- Die Destruktion der Immanenzethik bei Emmanuel Lévinas.....	21
Robert Petkovšek.....	21
Aristotelsko ozadje eksistencialne analitike	21
Aristotelischer Hintergrund der existenzialen Analytik	21
Tanja Pihlar	22
Pojem psihologije pri poznem Webru	22
Der Begriff der Psychologie beim spätem Weber	22
Matjaž Potrč	23
Oseba in dobro	23
The Person and the Good	23
Hans-Walter Ruckebauer.....	24
Person: gezeugt oder geboren? Grenzgänge im Zeichen biotechnologischer Fortschritte.....	24
Barbara Simonič.....	24
Ali so vrednote relacijske? Utemeljenost vrednot v primarnem odnosu	24
Are Values Based on Relationships?	25
Stanislav Slatinek	25
Podobe o človeku in temeljne človekove pravice	25

Die Menschenbilder und die Menschengrundrechte	25
Vojko Strahovnik.....	26
Moralne dileme, konflikt dolžnosti in intuicionistični pojem <i>prima facie</i> dolžnosti	26
Moral dilemmas, conflict of duties and intuitionist notion of <i>prima facie</i> duty	26
Cvetka Hedžet Tóth.....	27
Zaustavljeni pesimizem - (Arthur Schopenhauer – trdovratni človek morale)	27
Unterbrochener Pessimismus - (Arthur Schopenhauer – hartnäckiger Moralmensch)	27
Pessimism Stopped - (Arthur Schopenhauer – A Stubborn Man of Ethics)	27
Andrej Ule	28
Wittgenstein o volji in želji v dejanjih	28
Wittgenstein über Wille und Wunsch in den Handlungen	28
Boris Vežjak.....	29
Vzeti si življenje: Stoiki o razlogih, zakaj raje izbrati smrt.....	29
Taking one's own life: Stoics on reasons for preferring death.....	29
Janez Vodičar	29
Samovzgoja kot pot do osebe.....	29
Selbstbildung	30
Joseph Wang	30
Do physicians working in an ICU have to know, whether their patients are persons or not?	30
Andreas Wieser.....	31
Der Begriff der Person im Denken Edith Steins.....	31
Kurt Walter Zeidler	31
Die Selbst-Überschreitung der Person	31
Bojan Žalec.....	32
Universality and Particularity of the Good	32

Program/Program

Četrtek, 3. november/Thursday, November 3rd

17:00 - pozdrav udeležencem in začetek simpozija/welcoming remarks

17:30 - nagovor predsednika SFD, dr. Bojana Žalca/opening speech of the president of The Slovenian Philosophical Society

18:00 - plenarno predavanje/keynote lecture: **Karen Gloy** Die Gen-revolution und ihre ethische Kontroverse

19:30 - večerja/dinner

Petek, 4. november/Friday, November 4th

9:15-10:15	plenarno predavanje/keynote lecture: Matjaž Potrč The Person and the Good		
	sekcija/section A	sekcija/section B	sekcija/section C
10:30-11:15	Kurt Walter Zeidler Die Selbst-Überschreitung der Person	Vojko Strahovnik Moral dilemmas, conflict of duties and intuitionist notion of <i>prima facie</i> duty	Stanislav Slatinek Podobe o človeku in temeljne človekove pravice
11:20-12:05	Hans-Walter Ruckenbauer Person: gezeugt oder geboren? Grenzgänge im Zeichen biotechnologischer Fortschritte	Boran Berčič Who? - The Concept of Person in Ethical Discussions	Robert Cvetek Travmatične izkušnje in temelji osebe
odmor za kosilo/lunch break			
14:00-14:45		Boris Vezjak Taking one's own life: Stoics on reasons for preferring death	Christian Gostečnik Milost predpostavlja naravo: relacijsko družinska paradigma
14:50-15:35	Cvetka Hedžet Toth Zaustavljeni pesimizem - (Arthur Schopenhauer – trdovratni človek morale)	Friderik Klampfer Rights and Interests of Persons and Other Beings	Tomaž Erzar "Cement of the Universe": Hume's and Today's Thinking about Mutuality and Compassion
15:45-16:30	Robert Petkovšek Aristotelischer Hintergrund der existenzialen Analytik	Regine Kather The Relation of Body and Mind as a Key for the Definition of Person	Katarina K. Erzar Nevropsihološka spoznanja o naravi človeških odnosov
16:35-17:20	Tonči Matulić A Human Person as the Absolute Good		Roman Globokar Spremenjeno pojmovanje osebe kot podlaga nove etike

Sobota, 5. november/Saturday, November 5th

9:15-10:15	plenarno predavanje/keynote lecture: Janez Juhant An Autonomous Person as a Base of Ethics. Man between Modern and Postmodern Moral.		
	sekcija/section A	sekcija/section B	sekcija/section C
10:30-11:15	Bojan Žalec Universality and Particularity of the Good	Olga Markič Free will naturalised	Barbara Simonič Ali so vrednote relacijske? Utemeljenost vrednot v primarnem odnosu
11:20-12:05	Borut Ošljaj Nichts und das Gute - Versuch einer ethischen Konzeptualisierung des Nichts	Nenad Miščević Response-dispositionalism and moral intuition	Janez Vodičar Samovzgoja kot pot do osebe
odmor za kosilo/lunch break			
14:00-14:45	Željko Pavić Die Ethik des Anderen-Die Destruktion der Immanenzethik bei Emmanuel Lévinas	Andrej Ule Wittgenstein über Wille und Wunsch in den Handlungen	
14:50-15:35	Branko Klun Der Anspruch des Anderen. Überlegungen zum „postmodernen“ Guten		Georg Gasser Human Agency and Agent Causation: From Psychology to Philosophy
15:45-16:30	Edvard Kovač Oseba kot Obličje	Joseph Wang Do physicians working in an ICU have to know, whether their patients are persons or not?	Macura, Mihajlović Vrednote kot značajske lastnosti skupnosti
16:35-17:20	Andreas Wieser Der Begriff der Person im Denken Edith Steins	Stanko Gerjolj Die Relevanz der moralischen Intelligenz in Erziehung und Bildung	Tanja Pihlar Pojem psihologije pri poznem Webu

Nedelja, 6. november/Sunday, November 6th

9:00-12:00 - okrogla miza: "Oseba in dobro v globalni družbi"/roundtable discussion: "Person and good in the globalized society"

12:00 - zaključek simpozija/closing remarks

Uvodnik/Introduction

Oseba in dobro

Širši predmet predvidenega mednarodnega znanstvenega sestanka *Oseba in dobro*, ki ga organizira Slovensko filozofsko društvo, je področje etike. V času čedalje intenzivnejše potrebe in nuje po sobivanju različnih kultur, ki ju ne izpostavljajo le zadnji dogodki v okviru pospešenega združevanja evropskih narodov in njihovih držav, temveč še zlasti planetarni fenomen globalizacije, se bolj kot kdaj koli prej zastavlja problem zavezujočnosti, v skrajnem primeru pa tudi smiselnosti moralnega in etičnega delovanja. Ta problem se dodatno zaostri ob spoznanju, da sodobne družbe posamezniku praviloma ne nudijo institucionaliziranih okvirov, ki bi določali smer, smisel in način njegovega vrednostnega delovanja. V odsotnosti splošno sprejemljivih norm, moralnih vrednot in avtoritet, je celotno breme moralnega odločanja preloženo na posameznika kot osebo, ki mora v razmerah, katerih kompleksnost presega vse doslej znane kulturne forme, avtonomno sprejemati odločitve in jih uveljavljati na način, ki mu pritiče predikat etičnosti. *Oseba in dobro* je klasični filozofski problem, ki pa ga mora vsako posamezno zgodovinsko obdobje na novo premisliti; za obdobje globalizacije in njenega neslutenege razvoja tehnologij velja izrečeno v doslej najbolj zaostreni obliki – človekova odgovornost zdaj prvič postane brezmejnja, saj ne zajema več le kratkoročnih učinkov našega delovanja na sočloveka in družbo, temveč tudi njegove dolgoročne učinke, ki vplivajo na usodo človeka kot vrste in njegovega najširšega življenjskega okolja.

V družbi z mednarodno uveljavljenimi filozofi bomo na ta vprašanja odgovarjali z različnih metodoloških in disciplinarnih izhodišč (antropoloških, religioznih, metafizičnih, epistemoloških, zgodovinskih, analitičnih, fenomenoloških, ...) ter s tem poskušali prispevati h glasnejšemu projektu etizacije sveta.

organizatorji

Person and Good

A broader context of the international scientific symposium *Person and Good*, organised by the Slovenian Philosophical Society, is ethics. In the times of more intensive need and urgency for coexistence of different cultures, which are not put forward only by the last events concerning the accelerated agglomeration of the European nations and their states, but even more by the world wide phenomenon of globalization, the problem of obligation and in the utmost case also the meaning of moral and ethical acting is becoming more and more actual.. This problem becomes even deeper when we realize that modern societies usually do not give to an individual any institutionalized frames which would show direction, meaning and way for his/her moral acting. In the time of absence of generally accepted norms, moral values and authorities, the whole burden of moral deciding is laid on the individual as a person who must accept decisions and act in a way which can be described as ethical, in the circumstances, the complexity of which is beyond all till now known forms. *Person and good* is a classical philosophical problem, but each historical decade must think about it in its own way; for the time of globalization and its unimaginable technological boom the previously mentioned things are true in the most aggravated form – man's responsibility is for the first time remaining without limits, for it does not include only short term effects of our acting on other people and society, but also long term consequences, which affect man's destiny as a race and his widest life environment.

In the company of internationally well known philosophers we shall try to answer to these questions from different methodological and disciplinary standpoints (anthropological, religious, metaphysical, epistemological, historical, analytical, phenomenological ...) and in this way we shall try to add something to a louder project of the ethization of the World.

Organizers

Povzetki/Abstracts

Boran Berčić

Univerza v Reki/University of Rijeka
bbercic@ffri.hr

Who? - The Concept of Person in Ethical Discussions

Robert Cvetek

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
Frančiškanski družinski inštitut/Franciscan Family Institute
robert.cvetek@guest.arnes.si

Travmatične izkušnje in temelji osebe

Raziskave ugotavljajo, da se travmatične izkušnje, za razliko od ostalih (pri katerih duševnost ni zmožna točne reprodukcije vtisov in za katere je značilno, da zbledijo v času), vkodirajo v spominu na način, da se travmatični vtisi podoživljajo brez večjega preoblikovanja mesece, leta in desetletja po dogodku, kar ima velik vpliv na človekovo doživljanje. Določene travmatične izkušnje iz otroštva (predvsem v primerih zlorabe in zanemarjanja v družinskem okolju) pa so lahko tako močne, da igrajo bistveno vlogo pri oblikovanju temeljev človeške osebe. V zadnjem času je prišlo do novih odkritij, ki osvetljujejo mehanizme in načine vpliva takih travmatičnih izkušenj, ki bodo prikazani v prispevku. Čeprav lahko definitivno take travmatične izkušnje štejemo kot pojavnost »slabega« v temeljih človeške osebe, ki preprečuje, da bi se oseba razvila v vseh svojih potencialnih razsežnostih, nam novejša spoznanja na tem področju pomagajo pri zmanjševanju tega »slabega« in morda celo preoblikovanju v »dobro« ter omogočanju polnejšega razvoja osebe.

Ključne besede: travmatične izkušnje, družina, zloraba, zanemarjanje, oseba.

Traumatic experiences and foundations of a person

Studies report that traumatic experiences in contrast to other experiences (where psyche is not capable of accurate reproduction of imprints and for which it is characteristic that they fade in time) are coded in a memory in a special way - traumatic imprints are re-experienced without major reformation months, years and even decades after the event. That has a major impact on experiencing of a person. Certain traumatic experiences from childhood (especially in cases of abuse and neglect in family environment) can be so powerful that they play a role in forming foundations of a human person. Recently there have been some new findings that highlight mechanisms and means of influence of such traumatic experiences which will be presented in this presentation. Although we can definitively consider such traumatic experiences as appearance of »bad« in foundations of a human person that blocks the development of

all person's potential, new findings in that area help us to lessen that »bad« and maybe even to transform it in »good« and enable fuller development of a person.

Keywords: traumatic experiences, family, abuse, neglect, person.

Katarina Kompan Erzar

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
Frančiškanski družinski inštitut/Franciscan Family Institute
lia-katarina.kompan@guest.arnes.si.

Nevropsihološka spoznanja o naravi človeških odnosov

Najzanimivejša odkritja nevropsihologije so, da se možgani organsko ne morejo razvijati, če otrok ni v stalnem stiku z odraslim, starši. Možgani nimajo vnaprej danega toka razvoja, ki bi bil odvisen od njih, ampak razvoj sledi relacijski strukturi, v katero je otrok vpet. To pomeni, da so družinski odnosi tisti, ki zarišejo tako tok kot vsebino razvoja in v mnogočem določijo otrokov tok življenja, in to predvsem s tem, da določijo način vzpostavljanja stika in odnosov. Kakršni so bili odnosi v družini, take odnose bo otrok kasneje vzpostavljajal v svojem odraslem življenju. Če želimo obogatiti, spremeniti in preoblikovati posameznikove vzorce odnosov, lahko to naredimo izključno preko novega odnosa, ki bo dovolj globok in čustveno razgiban, da bo omogočil vzpostavljanje drugačnih nevronskih povezav v možganih.

Tomaž Erzar

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
Frančiškanski družinski inštitut/Franciscan Family Institute
tomaz.erzar@guest.arnes.si

Cement sveta: Humovo in današnje razmišljanje o vzajemnosti in sočutju

Ima menjava paradigme iz nagonke v relacijsko v moderni psihologiji kakšne filozofske korenine? Skoraj neverjetno je, da bi razmišljanje o čustveni povezanosti in medosebni prepletenosti človekovega razvoja v filozofski tradiciji Zahoda ne imelo nobenih korenin. V prispevku bom poskušal odkriti razloge za ta temeljit izbris človekove odnosnosti pri Platonu in Freudu in povzeti Humovo razmišljanje o sočutju kot pravem vezivu sveta.

"Cement of the Universe": Hume's and Today's Thinking about Mutuality and Compassion

Are there any philosophical roots of the modern paradigm shift in psychology? It is hard to believe that in the Western philosophical tradition there are no predecessors to the current relational thinking of emotional connectedness and reciprocal relatedness of

human beings. In the session reasons for radical denial of human interrelatedness in Plato and Freud will be discussed, and compared to Hume's thinking about compassion.

Georg Gasser

Univerza v Innsbrucku/University of Innsbruck
georg.gasser@uibk.ac.at

Human Agency and Agent Causation: From Psychology to Philosophy

Throughout the history of Western thinking many philosophers argued for an explanatory model of human agency referred to as 'substance/ agent causation': Due to their causal powers substances/agents dispose of the ability to initiate actions. In regard to human agency it is the human agent herself and not some events, mental or physical, that are to be considered as causes of human action. At latest since Hume and his analysis of causation agent causal approaches were questioned in terms of inherent consistency and intelligibility. In recent years the cognitive sciences fuelled this philosophical discussion. It is claimed that the manifest and common image of ourselves as agents is inconsistent with the image emerging from scientific data about human agency.

In this paper I would like to argue that from an ontological point of view a substance causal approach in regard to empirical data is not in an explanatory disadvantageous position as the predominant event causal analyses generally claim. Then I would like to show that agent causation as a metaphysical concept for the explanation of human agency refers to another explanatory level than the phenomena which cognitive scientists strive to detect and understand. Thus, it is still reasonable to stick to agent causation in regard to the actual status of science as well as in regard to our common sense understanding of ourselves as agents.

Stanko Gerjolj

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
stanko.gerjolj@guest.arnes.si

Relevantnost moralne inteligentnosti v vzgojenem procesu

Howard Hardner, znani avtor teorije o več inteligentnostih, moralne inteligentnosti formalno sicer ne uvršča v svoj seznam inteligentnosti, jo pa upošteva in prepoznava zlasti v povezavi z osebnostnimi inteligentnostmi. Mnogi avtorji jo prepoznajo v praktičnih inteligentnostih, zlasti v socialni in tudi emocionalni. Nekateri pa jo obravnavajo kot samostojno inteligentnost, ki seveda bistveno vpliva na delovanje vseh ostalih.

Relevantnost moralne inteligentnosti odkrivamo tako v biblično-kulturnem kontekstu kot tudi v povezavi s sodobnimi odkritji na področjih nevropsihologije. Spodbujena z

mnogimi praktičnimi problemi nevropsihologija ugotavlja, da zanemarjanje emocionalne, socialne in moralne razsežnosti pri edukaciji povzroča boleče posledice, ki jih tehnika ne more odpraviti. Tako moralna inteligentnost, ki po mnenju Borbe obsega sposobnosti empatije, vesti, samoobvladovanja, spoštovanja, prijaznosti, strpnosti in poštenosti (Fairness), postaja relevantna kategorija sodobnih odgovornih edukativnih dejavnosti.

Ključne besede: moralna inteligentnost, socialna inteligentnost, emocionalna inteligentnost, nevropsihologija, edukacija, moralna vzgoja.

Die Relevanz der moralischen Intelligenz in Erziehung und Bildung

Der bekannte Autor der multiplen Intelligenzen, Howard Gardner, zählt moralische Intelligenz zwar nicht zu seiner „Liste“, deutet aber auf deren Relevanz hin. Er sieht die moralische Intelligenz als Bestandteil der so genannten personalen Intelligenzen an. Manche Wissenschaftler behandeln moralische Intelligenz im Zusammenhang mit praktischen Intelligenzen, andere wiederum untersuchen moralische Dimension des Lebens und Erziehens im Sinne einer selbständigen Intelligenz. Sämtliche Erziehungsforscher vertreten die Meinung, dass moralische Erziehung wesentliche Auswirkungen auf andere Intelligenzen zeigt.

Die Relevanz der moralischen Intelligenz ist sowohl aus dem biblisch-kulturellen Kontext als auch aus gegenwärtigen neuropsychologischen Erkenntnissen abzusehen. Herausgefordert durch zahlreiche praktische Erziehungsprobleme stellt die moderne Neuropsychologie fest, dass Vernachlässigung emotionaler, sozialer und moralischer Dimensionen im Erziehungsbereich schwerwiegende traumatische Auswirkungen mit sich bringt, denen auch eine noch so Erfolg versprechende Technik nicht Rechnung tragen kann. Demzufolge wird moralische Intelligenz, die nach der Auffassung der M. Borba Empathie, Gewissen, Selbstkontrolle, Respekt, Freundlichkeit, Toleranz und Fairness umfasst, zu einer relevanten und tragenden Kategorie der verantwortungsvollen Erziehung und Bildung.

Schlüsselwörter: moralische Intelligenz, Sozialintelligenz, emotionale Intelligenz, Neuropsychologie, Erziehung, Moralerziehung.

Roman Globokar

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
roman.globokar@guest.arnes.si

Spremenjeno pojmovanje osebe kot podlaga nove etike

Izreden razvoj na področju medicine in biotehnologij postavlja na preizkus tradicionalno etiko. Vedno večja moč človeka, da spreminja in posega tako v makrokozmos kot tudi v mikrokozmos, kliče po novi odgovornosti. Ali so tradicionalna načela etike še v pomoč pri

reševanju povsem novih dilem? Je mogoče še vedno vztrajati na svetosti in nedotakljivosti vsakega človeka, ne glede na kvaliteto njegovega življenja?

Avstralski bioetik Peter Singer je prepričan, da je prišel čas za novo etiko. Tradicionalno etiko nedotakljivosti človeškega življenja naj bi zamenjala etika kvalitete življenja. To etiko utemeljuje na novi definiciji osebe. Dostojanstvo osebe ni nekaj, kar je lastno vsakemu človeku, ampak je odvisno od tega, ali neko življenje izpolnjuje določena merila. Ta merila so naslednja: razumnost, zavedanje, sposobnost čutenja, sposobnost načrtovanja prihodnosti... Kdor nima teh sposobnosti, tudi nima dostojanstva človeške osebe. Nimajo jih niti novorojeni otroci, niti težko prizadeti, pa tudi bolni v zadnjem stadiju bolezni ne. Imajo pa jo lahko nekatere živali. Tako Singer zagovarja evtanazijo za težko prizadete, na drugi strani pa zagovarja pravice živali.

Vprašanje, ki se postavlja, je, ali Singerjevo pojmovanje osebe ne vnaša v etiko še mnogo večjih dilem. Ali niso dileme z novim pojmovanjem osebe pravzaprav še težje rešljive? Gre za novo etiko ali zgolj za nek pragmatizem, ki se ga želi teoretično utemeljiti?

Ključne besede: bioetika, utilitarizem, etika kvalitete življenja, oseba, nedotakljivost človeškega življenja.

Die veränderte Auffassung der Person als Grundlage der neuen Ethik

Der rasante Fortschritt im Bereich der Medizin und der Biotechnologien stellt die traditionelle Ethik in Frage. Die immer größere Macht des Menschen, den Makrokosmos sowie den Mikrokosmos zu verändern, ruft nach einer neuen Verantwortung. Sind die traditionellen ethischen Prinzipien noch im Stande, die neuen Dilemmas zu lösen? Ist es immer noch möglich, auf der Heiligkeit und Unantastbarkeit jedes Menschen ungeachtet der Lebensqualität zu beharren?

Der australische Bioethiker Peter Singer ist der Überzeugung, dass die Zeit für eine neue Ethik angekommen ist. Die Ethik der Qualität des Lebens soll an der Stelle der traditionellen Ethik der Unantastbarkeit des Lebens kommen. Die Ethik wird auf einer neuen Auffassung der Person begründet. Die Würde der Person ist nicht etwas, was jedem Menschen eigen ist, sondern sie ist davon abhängig, ob ein Leben bestimmte Kriterien ausfüllen. Diese Kriterien sind: Rationalität, Selbstbewusstsein, Empfindungsfähigkeit, Sinn für die Zukunft ... Wem diese Eigenschaften fehlen, der hat keine Würde der menschlichen Person. Diese Würde haben weder die Neugeborenen und Behinderten noch die Kranken im letzten Stadium der Krankheit. Die Würde der Person haben aber einige Tiere. Singer vertritt die Euthanasie für die schwer Behinderten, auf der anderen Seite plädiert er für die Rechte der Tiere.

Die Frage, die sich stellt, ist, ob die Singersche Auffassung der Person nicht noch größere Dilemmas aufwirft. Geht es wahrhaftig um eine neue Ethik oder nur um den Pragmatismus, den sie auch theoretisch begründen will?

Schlüsselbegriffe: Bioethik, Utilitarismus, Ethik der Qualität des Lebens, Person, Unantastbarkeit des menschlichen Lebens.

Karen Gloy

Univerza v Luzernu/Univesität Luzern
karen.gloy@unilu.ch

Die Gen-revolution und ihre ethische Kontroverse

This paper focuses on the consequences of one of the most profound revolutions in the history of mankind, i. e. the so called gene revolution, as it is taking place during this century. Whilst traditional biology has by character been descriptive, classifying and working with typologies up to the 20th century, she changed her character since the 70ies to a more constructive approach i.e. having influence and impact onto biological processes, creating variations of organisms or even creating new species from the available genetic material. This had to result in basic problems, particularly from an ethical point of view, and it had to go along with a principal questioning of prevailing morals.

This paper presents a discussion of the two prevalent controversial points of view in the present discussion of ethics: the fundamentalistic and the subjectivistic standpoint. The first mentioned standpoint tends to justify the status quo

- 1) by pointing at the divine order i. e. the theological perspective
- 2) by pointing at the original order of being i. e. the metaphysic perspective
- 3) by pointing at the natural order of things in general i. e. the naturalistic perspective.

Being aware of the fact that nature itself is not static but evolutionary by its kind and that its present shape is merely a section and a development stage of a progressing evolutionary process, the fundamentalistic thesis with its three varieties is untenable.

The liberal-subjectivistic standpoint, however, takes account of the fact that mankind with her talents, sciences and technical skills inclusive gene technology is itself a product of the evolution and imitates this natural process by means of gene technology. Therefore, all that is required is to reach for an agreement, in an open discussion, about the objectives of gene technology. This paper is a plea for dynamic ethics regarding gene technology and its progress.

Christian Gostečnik

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
Frančiškanski družinski inštitut/Franciscan Family Institute
christian.gostecnik@guest.arnes.si

Milost predpostavlja naravo: relacijsko družinska paradigma

Temeljni obrat v psihologiji in psihoterapiji je obrat od freudovske, behavioristične, k relacijski znanosti. Osnovna enota opazovanja in razumevanja ter psihoterapevtske obravnave ni več posameznik s svojimi notranjimi nagonskimi zapleti, ampak odnos, torej relacijska struktura. Človek se lahko razvije izključno v odnosih in odnosi, ter afekti,

ki iz teh odnosov izhajajo, so temelj naše psihične strukture. Relacijsko družinska paradigma gre še dlje, ko to relacijsko strukturo postavi v sistem družine in s tem omogoči dostop do temeljne človeške narave. Relacijska družinska paradigma namreč omogoča integracijo systemske in intrapsihične dinamike z medosebnimi odnosi, v katerih se odigravajo in prepletajo afektivne vsebine psihičnega sveta in ustvarjajo tisti vmesni prostor med jaz in ti, v katerem se ustvarjajo novi vzorci odnosov in prekine ponavljanje starih, bolečih in zlorabljenih vzorcev.

Janez Juhant

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
janez.juhant@guest.arnes.si

Avtonomna oseba kot temelj etike. Človek med moderno in postmoderno moralo.

Človek kot simbolno bitje je temelj etičnega delovanja. Moderni misleci so skušali človeka spraviti v sistem, ki naj bi zagotavljal izvrševanje etičnih načel. Kot poudarja Bauman, pa je etičnost nemogoče uveljaviti, če človek ni avtonomen. Zato se postmoderni misleci zavzemajo za veljavo posameznika, in šele ta je lahko izvor etičnosti. Judovsko-krščansko izročilo daje podlago za takšno etiko (Levinas, Bauman). Moderna je sicer izšla iz tega izročila, a je obenem pod vplivom sholastične znanstvene sinteze postavila zasnove sistematičnega obvladovanja resničnosti. Postmoderni odgovor je ponovno vzpostavljanje etike posameznega človeka – človeka kot osebe, in je zato tudi etika prihodnosti. Ta etika pa se bliža izvorom dobrega.

An Autonomous Person as a Base of Ethics. Man between Modern and Postmodern Moral.

Man as a being of symbol is a base of ethical acting. The modern thinkers tried to put man in a system, so that he could perform ethical principles. As Bauman points out, it is impossible to bring ethics forward, if man is not autonomous. Because of it postmodern thinkers strive for the validity of individual, who can be a source of ethics. Jewish-Christian tradition gives the base for such ethics (Levinas, Bauman). The modernity sprang out of this tradition, but under the influence of scholastically scientific synthesis it put up the basis of the systematic control of reality at the same time. The postmodern answer is the restoring of the ethics of the individual – man as a person - and it is therefore the ethics of the future. This ethics is near to the source of good.

Regine Kather

Univerza v Freiburgu/Universität Freiburg i.Br.
regine.kather@philosophie.uni-freiburg.de

The Relation of Body and Mind as a Key for the Definition of Person

In the philosophical mainstream, person is defined by self-consciousness and, consequently, by the capacity to remember his/her own biography and to be able to

articulate certain interests and expectations for the future. In difference to consciousness the body is regarded under the perspective of the third person only and defined by its biological functions. As biological beings humans have no intrinsic value. Their value is based only on the interest of the person itself and, beyond this, on its function for the society as a whole.

But, as Hans Jonas has argued, the body, too, is felt by oneself. Therefore we have to regard the living body under the perspective of the first as well as under the third person. If we accept this argument, a lot of far reaching implications can be derived concerning the concept of person:

The body has to be regarded as biological organism as well as the expression of the psychic life of a person. It embraces the expression of feelings and emotions which may be unconscious and which we know in a certain respect already from the higher animals. Beyond this the body is the expression of our intentions. Not only by means of language, but by gestures, too, meaning is expressed. The body cannot be reduced to its biological functions and the relation of body and mind must not be interpreted in the concept of causality, on which science is based, only. The relation of body and mind is, as Cassirer has argued, a symbolic one.

Consequently the concept of person cannot be based on its mental functions only. And it is not enclosed in ones own brain as in a black box. By means of the body feelings intentions are expressed and can be perceived and understood by other persons, too. The symbolic expression therefore is the basis for intersubjectivity. Words as well as actions cannot be explained as biological functions of an organism; they have a certain meaning. Therefore intersubjectivity is not based on rational argumentation only, but embraces the whole person in its actions, intentions and feelings. This argument has an ethical impact, too: The person has to be respected as a unity of body and mind.

By means of the expression of their inner life persons are essentially in communication with other persons and, finally, with nature, too. A person cannot be understood as an isolated entity. I and you are, as Buber and Jaspers have argued, essentially related one to another. A person has to be conceived as dialogical.

And, finally, every person is open to nature by means of qualified perceptions and communication with other beings, too. This may lead to a new philosophy of nature, too.

If we take into consideration the body as physiological organism as well as symbolic expression of feelings and intentions, the concept of person changes fundamentally. It has to be regarded as a unity of body and mind which is essentially related to other persons. Therefore ethics, too, has to take into consideration these aspects of personal life.

Friderik Klampfer

Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru/Faculty of Pedagogy, University of Maribor
friderik.klampfer@uni-mb.si

Pravice in interesi oseb in drugih bitij

V sodobni moralni filozofiji zbuja malo polemik toliko strasti kot t. i. živalsko vprašanje: Ali je uporaba živali izključno kot sredstva ali orodja za uresničevanje človeških ciljev/smotrov relikta preteklosti, ki bo na poti v večno pozabo kmalu sledil spolni, rasni in drugim vrstam moralno nedopustne diskriminacije, ali pa je mogoče, nasprotno, njihovo trpinčenje, pohabljenje, pregon in ujetništvo, vzrejo za zabavo in zakol, uporabo v raziskovalne, znanstvene in komercialne namene, ipd. tako ali drugače moralno opravičiti? V referatu preverjam vodotesnost enega najbolj trdovratnih argumentov nasprotnikov priznanja pravic živalim, namreč da živalim enak ali podoben moralni status, kakršnega uživajo ljudje, ne pripada, ker pač niso ne dejanske in ne potencialne osebe, osebskost pa da je nujni pogoj ali za samo imetje osebnih interesov ali pa vsaj za to, da bi ti uživali če že ne popolno, pa vsaj minimalno moralno zaščito.

Ključne besede: človeške osebe, nečloveške živali, interesi, dobro za nekoga, pravice.

Rights and Interests of Persons and Other Beings

The so-called animal question is almost unique among the current debates in contemporary moral philosophy (the other two being abortion and euthanasia) for the resentment, rage and even aggression it provokes on both sides. Is the use of nonhuman animals as mere means to the attainment of human ends one of the last bastions of religiously motivated prejudice and self-serving deception, or can, on the contrary, practices that have for millennia benefited human race, such as raising animals for food, clothes and entertainment, their confinement and use in scientific experiments, commercial exploitation, and the like, be shown morally justified after all? In the paper one of the most popular and persistent arguments for denying equal moral status to nonhuman animals is first reconstructed and then critically assessed – that since nonhuman animals are neither actual nor potential persons, and since personhood is necessary either for having interests at all or for them to qualify for at least minimal, if not full moral protection, nonhuman animals must fall out of the scope of our direct moral concern.

Keywords: human persons, non-human animals, personal good, interests, rights.

Branko Klun

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
branko.klun1@guest.arnes.si

Nagovor drugega. Razmislek o „postmodernem“ dobrem

Članek želi postaviti izhodišča za vprašanje po formalnem in po vsebinskem razumevanju dobrega v današnjem postmodernem času. Za dosego tega cilja je potrebno v temeljnih potezah rekonstruirati zgodovinski razvoj tega temeljnega pojma.

Antično in srednjeveško razumevanje dobrega temelji na specifičnih ontoloških izhodiščih, ki jih je novoveški obrat k subjektu postavil pod vprašaj. Novoveška morala se nahaja pred nalogo, kako vezanost dobrega na subjekt preseči s pomočjo univerzalnosti uma. Postmoderni prelom te enovite racionalnosti pa prinese temeljni etični izziv, kako pluralnost in toleranco – ki sta zdaj prevzeli vlogo postmodernega dobrega – rešiti pred poljubnostjo in ju obvezati v smislu etike odgovornosti.

Ključne besede: etika, dobro, postmoderna, drugost, toleranca, odgovornost.

Der Anspruch des Anderen. Überlegungen zum „postmodernem“ Guten

Im Beitrag wird versucht, eine mögliche Fragestellung sowohl nach dem formalen als auch nach dem materialen Verständnis des Guten in der heutigen, postmodernen Zeit zu entwickeln. Um dies erreichen zu können, muss die geschichtliche Entwicklung des Begriffs des Guten in Grundzügen rekonstruiert werden. Das auf spezifisch ontologischen Voraussetzungen gründende Verständnis des Guten in der antiken und der mittelalterlichen Ethik wird durch die neuzeitliche Wende zum Subjekt in Frage gestellt. Die neuzeitliche Moral steht vor der Aufgabe, die Subjektbezogenheit des Guten durch den Aufstieg in die Universalität der Vernunft zu retten. Der postmoderne Bruch einer solchen einheitlichen Rationalität zeitigt somit die fundamentale ethische Herausforderung, wie die Pluralität und Toleranz – die nun die Rolle eines postmodernen Guten übernommen haben – der Beliebigkeit entzogen und durch eine Ethik der Verantwortung ethisch verpflichtet werden könnten.

Schlüsselwörter: Ethik, das Gute, Postmoderne, das Andere, Toleranz, Verantwortung.

+

Edvard Kovač

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
edvard.kovac@guest.arnes.si

Oseba kot Obličje

Filozofi osebnih odnosov kot npr. Gabrijel Marcel prikazujejo odnos med dvema osebama kot recipročno relacijo med Jaz in Ti. S pojmom Obličja pa Emmanuel Levinas vzpostavi disimetrični odnos. V tem Odnosu, ki omogoča vsa ostala osebna razmerja, pa se Obličje razkrije kot pomenljivost enkratnosti človeške osebe, njene izvoljenosti in neskončnosti, skratka kot razodetje dobrega.

Ključne besede: Oseba, Obličje, Levinas, izvoljenost, neskončnost.

+

Dušan Macura

Zavod Enajsta akademija, Ljubljana/Institution The Eleventh Academy, Ljubljana

&

Sladana Mihajlović

Filozofska fakulteta, Ljubljana/Faculty of Arts, University of Ljubljana

info@ena-a.net

Vrednote kot značajske lastnosti skupnosti

Prispevek je del širšega interdisciplinarnega projekta, ki se z različnimi kategorialnimi aparati loteva vprašanja vrednot v sodobnem svetu. Ob tej priložnosti bi radi izpostavili problem izbire, vprašanje dobrega kot vrednotnega konstituta in vprašanje osebne avtonomije. Temeljni problem izbire je v tem, da le-ta med "dobrim" in "slabim" ni potrebna, med različnimi oblikami "dobrega" pa ni možna. V tem smislu "dobro" ne more biti nič drugega kot akt samo-volje oziroma snov, iz katere so stkani vrednotni sistemi. Ker pa nobena skupnost ne more obstajati brez normiranih sistemov vrednot, je danost razmer v nerazrešljivem nasprotju s slehernimi "razvojnimi" novitetami, ravno tako kot je osebna avtonomija v takem nasprotju s sodobnim individualizmom.

Ključne besede: danost, izbira, dobro, vrednote, norme.

Values as a character of community

This contribution is part of a broader interdisciplinary project which is dealing with the issue of values in the contemporary world by using different categorical instruments. Hereby we would like to draw attention to the problem of choice, the question of good as a constituent of the values, and the question of personal autonomy. The basic problem of choice is that the choice between the 'good' and the 'bad' is not necessary, while it is also impossible to choose between different forms of the 'good'. In this sense 'good' can only be an act of self-will or a substance used for creating systems of values. However, while no community can exist without standardized systems of values the reality of circumstances is in insoluble contradiction with every 'evolutionary' novelty, just as is personal autonomy in the same contradiction with the contemporary individualism.

Keywords: reality, choice, good, values and norms.

+

Olga Markič

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty Of Arts, University of Ljubljana

olga.markic@guest.arnes.si

Naturalizirana svobodna volja

V prispevku se bom ukvarjala z vprašanjem svobodne volje v luči raziskovanj v nevroznanosti in psihologiji. Najprej bom analizirala pojem svobodne volje. Zagovarjala bom stališče, da je močno pojmovanje svobodne volje, po katerem lahko v identičnih okoliščinah storimo drugače, iluzija. Nato bom skušala ugotoviti, kakšno pojmovanje

svobodne volje je združljivo z znanstvenimi izsledki glede delovanja možganov in ali je tako pojmovanje še dovolj močno, da podpira odgovornost in avtonomijo.

Ključne besede: svobodna volja, vzročnost, naturalizem, nevroznanost, odgovornost.

Free will naturalised

In this paper I will address the question of free will with regard to neuroscientific and psychological research. I will first analyse the concept of free will and argue that the strong conception of free will, namely, that under identical conditions we would be able to do or decide otherwise, is an illusion. I will try to find out what kind of free will is consistent with the scientific knowledge about the brain and its functioning and if it is still strong enough to support responsibility and autonomy.

Keywords: free will, causation, naturalism, neuroscience, responsibility.

Tonči Matulić

Katoliška teološka fakulteta, Univerza v Zagrebu/Catholic Faculty of Theology University of Zagreb

tonci.matulic1@zg.htnet.hr

A Human Person as the Absolute Good

Arguments for respecting a person as an individual from the moment of conception to the moment of natural death

Contribution closely deals with the idea of a person in three interdependent contexts. The first context deals with the fundamental question of what is man, with the indication of some basic historical, philosophical, theological and ethical implications, considering the current confusion in explaining and understanding man as an individual. The second context deals with bioethics, or more precisely, with the forum of the most obvious anthropological disagreements in the modern society concerning the question of what man is, especially in considering man as an individual in the context of the current discussions on the beginning and the end of a human individual life. The third context endeavors to articulate (although only shortly and synthetically – which is inevitable) the arguments to protect a human being from the moment of conception to natural death. The central point of reference is the idea of human dignity, which has also been highly criticized because of the doubt of its religious background. But, the principle of dignity of a human being, together with the principle of uniting the physical and personal life of every human being, represent the pillars of ethical, legal and political protection from getting killed, discriminated and exploited.

Key words: human being, human person, anthropology, christianity, bioethics, dignity.

Osoba kao apsolutno dobro

Argumenti za poštivanje čovjeka kao osobe od začeca do prirodne smrti

Doprinos se pobliže bavi idejom osebe u trima međuovisnim kontekstima. U prvom kontekstu je riječ o temeljnom pitanju što je čovjek s naznakom nekih temeljnih povijesnih, filozofskih, teoloških i etičkih implikacija s obzirom na trenutno postojeću zbrku oko tumačenja i razumijevanja čovjeka kao osebe. U drugom kontekstu je riječ o bioetici, točnije o jednom forumu najeklatantnijih antropoloških razilaženja u suvremenom društvu o pitanju što je čovjek, posebno u razmatranjima čovjeka kao osebe u kontekstu tekućih rasprava o početku i kraju ljudskoga individualnog života. U trećem kontekstu se pokušavaju, makar tek ukratko i neminovno sintetički, artikulirati argumenti za zaštitu ljudskoga bića od časa začeca do prirodne smrti. Pritom centralnu referentnu točku zauzima ideja ljudskoga dostojanstva, koja je također na udaru žestokih kritika zbog sumnjičenja za religijsko podrijetlo. No, načelo dostojanstva ljudske osebe, zajedno s načelom jedinstva fizičkog i osobnog života svakog ljudskog bića, predstavljaju nosive stupove etičke, pravne i političke zaštite svakoga ljudskog bića od ubijanja, diskriminacije i eksploatacije.

Ključne riječi: ljudsko biće, ljudska osoba, antropologija, kršćanstvo, bioetika, ljudsko dostojanstvo

---

Nenad Mišćević

Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru//Faculty of Pedagogy, University of Maribor
vismiscevic@ceu.hu

Odzivni dispozicionalizem in moralna intuicija

Pri dostopu do moralnih lastnosti se zanašamo na naš odziv, tj. na moralno intuicijo oz. zaznavo. Najbolj neposredna pot za razlago tega monopola odziva je ta, da moralne lastnosti same pripoznamo kot odvisne od odziva. To stališče zagovarjam pred dvema vrstama ugovorov. Najprej pred domnevno realistično fenomenologijo moralnega izkustva in kot drugo še pred domnevnimi negativnimi posledicami zahteve po idealizaciji.

Response-dispositionalism and moral intuition

We depend on our response i.e. moral intuition-perception to identify moral properties, and have no independent access to them. The straightforward way to account for this monopoly of response is to assume that moral properties are themselves response-dependent. The account is defended against two sets of objections, first, from alleged realistic phenomenology of moral experience, and second from alleged bad consequences of idealisation requirement.

Borut Ošljaj

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty Of Arts, University of Ljubljana
borut.osljaj@guest.arnes.si

Nič in dobro – poskus etične konceptualizacije ničā

Izhajajoč iz kritike Žižkove teorije pre-simbolno realnega, bo v prispevku *Nič in dobro – Poskus etične konceptualizacije ničā* predstavljena možnost etičnega prevrednotenja ničā v nujni pogoj moralno dobrih dejanj. V izhodišče bo postavljeno vprašanje, ali je pojem ničā dejansko, tako kot je to običajno na zahodu, zgolj predontološka, od biti in človeka neodvisna kategorija, ali pa ga je mogoče opravičiti in misliti tudi v antropološkem in etičnem smislu. Znotraj predpostavljene simbolne teorije človeka bo zato pojem ničā kot specifične pre-simbolne dimenzije človeške biti po eni strani obravnavan z njegove antropološke in po drugi z njegove možne etične plati. Pokazano bo, da resnično dobro ni vezano na preseganje ničā oz. njegovo prekritje, temveč da na paradoksalen način ostaja v najgloblji navezi z vselej v človeku že navzočim ničem. Ta trditev bo dodatno podprta z dvostopenjskim konceptom pojma duha.

Ključne besede: Nič, simbolne forme, formalni duh, realni duh, dobro.

Nichts und das Gute - Versuch einer ethischen Konzeptualisierung des Nichts

Ausgehend von der Kritik an Žižeks Theorie des präsymbolischen Realen wird im Beitrag versucht, eine ethische Konzeptualisierung des Nichts als unumgehbare Bedingung für moralisch gute Handlungen stark zu machen. Es wird der Frage nachgegangen, ob das Nichts wirklich, wie im Westen üblich, nur eine reine präontologische, vom Sein und vom Menschen unabhängige Kategorie ist, oder lässt es sich vielleicht auch anthropologisch und ethisch rechtfertigen und denken? Innerhalb der vorausgesetzten symbolischen Theorie des Menschen wird deshalb das Nichts als eine spezifische vor- bzw. präsymbolische Dimension einerseits von seinem anthropologischen und andererseits von seinem möglichen ethischen Charakter her untersucht. Es wird gezeigt, dass das wahrhaft Gute nicht mit der Überwindung des Nichts verbunden ist, nicht seine Verdeckung heißt, sondern stets paradoxerweise mit dem immer schon im Menschen anwesenden Nichts zutiefst verbunden bleiben muss. Diese Behauptung wird zusätzlich durch ein zweistufiges Konzept des Geistes unterstützt.

Schlüsselwörter: Nichts, symbolische Formen, der formale Geist, der reale Geist, das Gute.

Željko Pavić

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb
zeljko_pavic@yahoo.com

Die Ethik des Anderen- Die Destruktion der Immanenzethik bei Emmanuel Lévinas

Die aus Moderne, Säkularisation, »Tod Gottes« usw., entstandenen Ethiken, Wertlehren und Axiologien, stellen sich im Vergleich mit der heute waltenden universalen postliberalen Globalisierung als ein naiver, obwohl für das Kommende und für die heute direkt Betroffenen nicht unschuldiger Versuch heraus, diejenige Subjektivität des angeblich Individuellen zu retten, das in dieser globalisierenden Subjektivität gerade in seiner Andersheit zur fast endgültigen Vertilgung gebracht wird. In Anbetracht dieser Un-Situation des wieder ins Leben gerufenen Monotheismus der Wahrheit, der sich selbst als die beste Demokratie verkauft und gewalttätig verbreitet, wird in diesem Beitrag versucht, zuerst durch die Darstellung einer durch Emmanuel Lévinas inspirierten Kritik jeder Immanenzethik, in der das Andere (Gott, Welt, Seiende, Mitmensch) auf das Seine (Geist, Vernunft, Sein) zurückgeführt und dadurch in seiner Andersheit nicht nur gedanklich aufgehoben, sondern wirklich »getötet« wird. Aufgrund dieser Darstellung wird im zweiten Schritt den Entwurf einer des-inter-esse-Ethik vor Augen geführt werden, die ihren Sinn aus dem Anderen als der Urquelle der eigenen Subjektivität schöpft, d.h. aus meinem Urrecht selbst, dass Etwas gegen mich gilt, ohne dies Etwas das wirklich Entgegen- und Widerstehendes zu sein.

Robert Petkovšek

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
robert.petkovsek@guest.arnes.si

Aristotelско ozadje eksistencialne analitike

Glavni namen eksistencialne analitike je filozofsko misel preusmeriti k vprašanju o biti. Po Heideggerju tradicionalna filozofija tega temeljnega vprašanja ni bila zmožna misliti. Eksistencialna analitika noče biti nova filozofska šola, ampak hoče filozofijo usposobiti za mišljenje biti. Namen eksistencialne analitike je radikalizacija tradicionalne filozofije. S tem je povezano tudi Heideggerjevo razumevanje človeka. Človeka ne razume kot osebo, ampak kot »tu-bit«. Zаметke takšnega ontologiziranega razumevanja človeka, ki ga imenuje »radikalizirana antropologija«, je Heidegger našel v šesti knjigi *Nikomahove etike*. Novejše raziskave so pokazale, da je eksistencialna analitika idejni prevod Aristotelove *Nikomahove etike*, v tem pa je treba iskati tudi odgovor na vprašanje, ali je etika vključena v eksistencialno analitiko in, če je, kako.

Aristotelischer Hintergrund der existenzialen Analytik

Der Leitgedanke der existenzialen Analytik ist, das philosophische Denken wieder der Seinsfrage unterzuordnen. Nach Heidegger hat die traditionelle Philosophie auf diese Grundaufgabe des philosophischen Denkens vergessen. So will die existenziale Analytik keine neue philosophische Richtung sein, sie versucht aber, das Denken für die

Seinsfrage empfindlich zu machen. Die Absicht der existentialen Analytik ist also, traditionelle Philosophie zu radikalieren. Damit hängt auch das Verständnis, das Heidegger von Menschen hat, zusammen. Er versteht den Menschen nicht als Person, sondern als »Da-sein«. Er findet die Ansätze eines solchen, ontologisierten Menschenverständnisses, die er als »radikalisierte Anthropologie« bezeichnet, im sechsten Buch der *Nikomachischen Ethik* von Aristoteles. Die neueren Untersuchungen beweisen, dass es sich bei existenzialer Analytik um eine Art der begrifflichen Übersetzung des sechsten Buches der *Nikomachischen Ethik* handelt. Darin darf man auch die Antwort auf die Frage suchen, auf welche Weise die Ethik in die existenziale Analytik aufgenommen worden ist.

Tanja Pihlar

Kranj

tanja.pihlar@siol.net

Pojem psihologije pri poznem Webru

V pričujočem prispevku bom podrobneje obravnavala pojmovanje psihologije v poznem delu slovenskega filozofa Franceta Webra (1890-1975), v knjigi *Vprašanje stvarnosti* (1939). Weber je v njej primerjal analitično-deskriptivno in genetično-dinamično psihologijo, ki se razlikujeta po metodi in svojem predmetu. Medtem ko je samoopazovanje oz. analiza duševnih pojavov temeljna metoda analitično-deskriptivne psihologije, je metoda genetično-dinamične psihologije zunanje opazovanje, ki je usmerjeno na obdajajoči nas zunanji svet in življenje v najširšem pomenu besede (rastlina, žival in človek). Poleg tega se analitično-deskriptivna psihologija ukvarja z golimi duševnimi pojavi, medtem ko so predmet genetično-dinamične psihologije zlasti subjekti kot žive stvarnosti, ki jim pripada posebna stvarna dinamika. Po Webru je lahko samo takšna genetično-dinamična psihologija, ki razlikuje in dojame različne vrste stvarnosti, osnova za „moderno“ ontologijo stvarnosti. V predavanju bomo pokazali, v kolikšni meri se je naposled Weber v svojem pojmovanju psihologije oddaljil od Brentanove tradicije.

Ključne besede: France Weber, analitično-deskriptivna psihologija, samoopazovanje, duševni pojavi, genetično-dinamična psihologija, zunanje opazovanje, živa stvarnost.

Der Begriff der Psychologie beim spätem Weber

Im vorliegenden Beitrag wird die Auffassung der Psychologie im Spätwerk des slowenischen Philosophen France Weber (1890-1975), speziell in *Vprašanje stvarnosti* [*Frage der Wirklichkeit*] (1939), näher erörtert. Er hat darin die analytisch-deskriptive der genetisch-dynamischen Psychologie gegenübergestellt. Beide unterscheiden sich durch ihre Methode sowie durch ihren Gegenstand: Während Selbstbeobachtung bzw. Analyse der psychischen Phänomene als grundlegende Methode der analytisch-deskriptiven Psychologie anzusehen sind, liegt die Methode der genetisch-dynamischen Psychologie in der äußeren Beobachtung, die sich auf die uns umgebende Außenwelt sowie auf das Leben im weitesten Sinn (Pflanze, Tier und Mensch) richtet. Außerdem

befasst sich die analytisch-deskriptive Psychologie mit bloßen psychischen Phänomenen; dagegen sind der Gegenstand der genetisch-dynamischen Psychologie vor allem Subjekte als lebendige Wirklichkeiten, welchen besondere wirkliche Dynamik zukommt. Webers Meinung nach kann nur eine solche genetisch-dynamische Psychologie, die verschiedene Arten der Wirklichkeit unterscheiden und erfassen kann, die Grundlage einer „modernen“ ontologischen Theorie der Wirklichkeit bilden. Es wird gezeigt, in welchem Maße sich Weber in seiner Auffassung der Psychologie letztlich von der Brentano-Tradition entfernt hat.

Schlüssel Wörter: France Weber, analytisch-deskriptive Psychologie, Selbstbeobachtung, psychische Phänomene, genetisch-dynamische Psychologie, äußere Beobachtung, lebendige Wirklichkeit.

Matjaž Potrč

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty Of Arts, University of Ljubljana
matjaz.potrc@guest.arnes.si

Oseba in dobro

Kontekstualna semantika dojema resnico kot pravilno zatrdljivost pod kontekstualno primernimi semantičnimi standardi. Uporablja se za pristop k obravnavi osebe in dobrega. Kontekstualna semantika dopušča resnico kot posredno ujemanje, poleg resnice kot neposrednega ujemanja. Ustvarjalec resnice je svet, ne pa kakšne zadnje bitnosti v svetu. Zatrditev resnice o osebah je bogatejša od zatrditve resnice o srednjerazsežnih dobrinah oziroma o običajnih predmetih: vsebuje namreč obogatitev normativnih pogojev in fenomenologije, ki sta lastna izkustvu osebnosti. Resnica o dobrem je morda ontološko dvomljiva, obstajajo pa trditve o dobrih dejanjih, o dobrih ljudeh in o dobri čokoladi. Pogoji za pripis resničnosti so v tem primeru še bolj odvisni od normativnega bogastva. Resničnost potem ne more biti enostavno posredno ujemanje. Neopisni kognitivizem ponuja možnost izjav, ki nastopajo kot zavzete trditve, katerih naloga ne vključuje opisa dobrega.

Ključne besede: oseba, dobro, kontekstualna semantika, resnica kot posredno ujemanje, neopisni kognitivizem.

The Person and the Good

Contextual semantics construes truth as correct assertibility under contextually appropriate semantic standards; it is used to approach the topics of the person and of the good. Contextual semantics allows the truth as indirect correspondence, besides the truth as direct correspondence. Truthmaker is the world and not any ultimate entities in the world. The assertion of truth about persons is more complex than the assertion of truth concerning middle sized dry goods or ordinary objects: it comprises enrichment of normative conditions and phenomenology proper to the experience of personhood. Truth about goodness may be ontologically dubious, but there are assertions about good deeds, good people and good chocolate. Conditions for ascription of truth in this case thrive even more on normative richness. Truth then cannot be a simple indirect

correspondence. Nondescriptivist cognitivism is an option for assertions figuring as engaged judgments job of which does not consist in describing goodness.

Keywords: person, good, contextual semantics, truth as indirect correspondence, nondescriptive cognitivism.

Hans-Walter Ruckenbauer

Institut für Philosophie, Katholisch-Theologischen Fakultät, Graz

Person: gezeugt oder geboren? Grenzgänge im Zeichen biotechnologischer Fortschritte

Das biotechnologische Zeitalter, in dem wir uns fraglos befinden, verweist auf die Grenzen des Menschenrechtsethos. Die begrifflich naive Unterstellung, dass zur Begründung eines vorbehaltlosen und umfassenden Lebensrechts das nackte biologische Menschsein genüge, büßt an Plausibilität ein, seit die Embryonalentwicklung auch außerhalb des Mutterleibs stattfinden kann. Die Zuschreibung von Personsein bzw. absoluten Schutzrechten an die menschliche Zygote wird um den Preis eines naturalistischen Fehlschlusses erkaufte: Der Wert der Person – biblisch gesprochen: ihr transzendentaler Ursprung in Gott – wird dazu mit dem Anfang eines biologischen Prozesses gleichgesetzt. Zwar war jeder geborene Mensch an seinem Anfang eine Zygote, aber nicht jede befruchtete Eizelle entwickelt sich zu einem Menschen. Folglich ist die Formulierung, dass sich die Zygote nicht *zum* Menschen, sondern *als* Mensch entwickle, eine Wertung auf dem Hintergrund eines letztlich religiösen Menschenbilds. Die lebensweltlich fragwürdigen Konsequenzen dieser Setzung sind Gegenstand des Grenzgangs.

Keywords: anthropology, bioethics, human rights, personhood of the foetus.

Barbara Simonič

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
Frančiškanski družinski inštitut/Franciscan Family Institute
barbara.simonic1@guest.arnes.si

Ali so vrednote relacijske? Utemeljenost vrednot v primarnem odnosu

Sodobni človek je v sedanjem svetu velikokrat ranljiv, saj se na eni strani sooča z izboljševanjem bivanjske situacije, na drugi pa raste negotovost ob soočanju z vsemi novostmi in spremembami. Za obvladovanje vsega tega je nujno najti neke univerzalne, temeljne in počasneje se spreminjajoče koncepte, na katere se je mogoče nasloniti in jih uporabiti kot vodila za mišljenje in ravnanje. Taka vodila so vrednote. Človek mora prepoznati, kaj je vredno, dobro, iz tega pa sledi želja, da se to tudi uresniči. Verjamemo, da je dobro v človeka položeno že po njegovi naravi, sam sistem vrednot pa

človek lahko zgradi samo na osnovi odnosa z drugimi, kjer doživi, kaj drugi doživljajo za vredno. Poskusili bomo povezati koncepta vrednot in odnosa (zlasti mislimo na primarno diado otrok – mati) kot nekaj, kar je neločljivo in kar se ne izključuje. Gre za odnos, kjer morajo biti pogoji za otroka takšni, da lahko v njih razvije zaupanje, vero ter ideje o pravilnem in napačnem.

Ključne besede: vrednote, odnos, vrednostni sistem, odnos mati – otrok.

Are Values Based on Relationships?

Modern man is often vulnerable in today's world. He/she is faced with improving his/her living situation as well as dealing with other constant changes. To accomplish this he/she must find some universal and basic concepts that he/she can lean on and use as guidance for thinking and acting. Such guides are values. A person has to recognize what is valuable and good in order to reach a desired goal. We believe that man is good by nature, but is able to construct this system of values only through relationships with others, through which he experiences what others perceive as valuable. I'll try to explain the connection between the concepts of values and relationships (especially the primary dyadic relationship between a mother and her child) as something that is inseparable and something that does not exclude each other; where relationships must include conditions that enable the child to develop trust, faith and the idea of what is right and wrong.

Keywords: values, relationships, value system, mother-child relationship.

Stanislav Slatinek

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
stanislav.slatinek@guest.arnes.si

Podobe o človeku in temeljne človekove pravice

V prispevku so pojasnjeni najprej nekateri izhodiščni pojmi o podobah človeka in o temeljnih človekovih pravicah z zgodovinsko pravnega stališča in s stališča krščanske antropologije. V prvem delu avtor prikazuje različne podobe o človeku z vidika filozofije, prava in teologije. Pisec prikaže zgodovinsko pravne razlage o človeku. V drugem delu pa avtor razpravlja o temeljnih človekovih pravicah. Pri tem posveča posebno pozornost dostojanstvu človekove osebe. V prispevku so posebej navedene temeljne vrednote: dostojanstvo človeka, verska svoboda, pravičnost in solidarnost. Pri tem omenja kršitve temeljnih človekovih pravic, kot so terorizem, nasilje in omejevanje verske svobode. Besedilo sklenejo premisleki o tem, kakšno mesto imajo in bodo imele temeljne človekove pravice v novi Evropi.

Ključne besede: človek, človekove pravice, dostojanstvo človeka, verska svoboda, pravičnost.

Die Menschenbilder und die Menschengrundrechte

Im Beitrag werden erst einmal einige Ausgangsbegriffe über die Menschenbilder und über die Menschengrundrechte aus dem geschichtlich rechtlichen Standpunkt und aus

dem Standpunkt der christlichen Anthropologie dargelegt. Im ersten Teil schildert der Verfasser unterschiedliche Menschenbilder aus dem Blickwinkel der Philosophie, des Rechts und der Theologie. Der Verfasser legt die geschichtlich rechtlichen Erklärungen des Menschen dar. Im zweiten Teil erörtert der Verfasser jedoch die Menschengrundrechte. Dabei widmet er der Würde der Person des Menschen eine besondere Aufmerksamkeit. Im Beitrag werden dazu noch die Grundwerte wie: die Menschenwürde, die Glaubensfreiheit, die Gerechtigkeit und die Solidarität angeführt. Dabei erwähnt er die Menschengrundrechtsverletzungen, wie den Terrorismus, die Gewalt und die Einschränkung der Glaubensfreiheit. Der Text wird von den Überlegungen darüber, welchen Platz die Menschengrundrechte im neuen Europa haben und haben werden, abgeschlossen.

Schlüsselworte: Mensch, Menschenrechte, Menschenwürde, Glaubensfreiheit, Gerechtigkeit.

Vojko Strahovnik

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty Of Arts, University of Ljubljana
vojko.strahovnik@guest.arnes.si

Moralne dileme, konflikt dolžnosti in intuicionistični pojem *prima facie* dolžnosti

Članek se ukvarja z moralnimi dilemami in s konfliktom dolžnosti ter ponudi pojem *prima facie* dolžnosti kot model razrešitve tega konflikta. Moralna dilema se vzpostavi, ko se srečamo s situacijo, kjer se nekatere naše temeljne moralne intuicije izkažejo za nezdržljive, kjer se npr. razkrije nezadostnost nekega moralnega načela ali kjer so si enako "močna" načela v medsebojnem nasprotju. Pri moralnih dilemah gre za metafizično ekvipolenco, tj. enakovrednost moči moralnih zahtev, ki si nasprotujejo in jih ne moremo hkrati izpolniti. Konflikt pri moralnih dilemah ne vznikne iz pomanjkanja spoznavnih dokazov, temveč iz neskladja navedenih in vrednosti. Intuicionistični pojem *prima facie* dolžnosti, kot ga je razvil William David Ross, je ponujen za model razreševanja teh konfliktov. Obstajata dve različni interpretaciji tega pojma, ki imata vsaka svoje prednosti in pomanjkljivosti. Na koncu članka zagovarjam razlago na podlagi teženj, kar ponuja nekaj pomembnih vpogledov v razmerje med moralnim generalizmom in moralnim partikularizmom.

Ključne besede: moralne dileme, konflikt dolžnosti, *prima facie* dolžnost, intuicionizem, pluralizem, partikularizem, obžalovanje, W. D. Ross.

Moral dilemmas, conflict of duties and intuitionist notion of *prima facie* duty

Paper deals with moral dilemmas and conflicts of duties and tries to incorporate notion of *prima facie* duty as a (formal) model of how to resolve this conflict. Moral dilemma arises in a situation where our fundamental ethical intuitions conflict and/or are inconsistent, e.g. where a particular moral principle seems inadequate, or where two

equally "strong" principles are in conflict with each other. In moral dilemmas we are dealing with metaphysical equipollency, viz. the equivalence proper to the force of certain moral duties conflicting each other that cannot be met at the same time. Moral dilemmas do not arise out of a conflict consisting of the lack of epistemic evidence to reach an adequate decision what to do, but out of a conflict of obligations and values. Intuitionist notion of *prima facie* duties, originally developed by William David Ross, is introduced as a solution of such conflicts. There are two different readings of *prima facie* duties, each having its advantages and drawbacks. At the end of the paper a reading in terms of tendencies is defended, offering also some important insights into the debate between moral generalism and moral particularism.

Keywords: moral dilemmas, conflict of duties, *prima facie* duty, intuitionism, pluralism, particularism, moral regret, W. D. Ross.

Cvetka Hedžet Tóth

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty Of Arts, University of Ljubljana
Cvetka.Toth@ff.uni-lj.si

Zaustavljeni pesimizem - (Arthur Schopenhauer – trdovratni človek morale)

Prispevek »Zaustavljeni pesimizem [Arthur Schopenhauer – trdovratni človek morale]« raziskuje metafizično utemeljitev etike v okviru Schopenhauerjeve življenjsko usmerjene filozofije. Poudarek je na njegovi tezi, da je zadnji temelj etike v človekovi naravi. Ta temelj sam po Schopenhauerju ni problem etike, temveč, kot vse obstoječe kot tako, metafizike. Njegova etika ni normativna, temveč etika biti, ki je reflektirana v središču problematike trpljenja in sočutja. "Ne škoduj nikomur, temveč pomagaj vsakomur, kolikor moreš!" je in ostaja po Schopenhauerjevem najglobljem prepričanju resnična, čista vsebina vse etike.

Unterbrochener Pessimismus - (Arthur Schopenhauer – hartnäckiger Moralmensch)

Der Beitrag „Unterbrochener Pessimismus [Arthur Schopenhauer – hartnäckiger Moralmensch]“ untersucht die metaphysische Begründung der Ethik im Rahmen Schopenhauer's lebensorientierten Philosophie. Die Betonung wird auf seine These gelegt, daß es sich das letzte Fundament der Ethik in der menschlichen Natur befindet. Dieses Fundament selbst ist nach Schopenhauer nicht ein Problem der Ethik, sondern, wie alles Bestehende als solches, der Metaphysik. Seine Ethik ist keine normative Ethik sondern die Ethik des Seins, die im Mittelpunkt die Problematik des Leidens und Mitleids reflektiert. "Beschädige niemanden, sondern hilf jedem, soviel du kannst!" ist und bleibt nach Schopenhauer's tiefsten Überzeugung der wahre, reine Inhalt aller Ethik.

Pessimism Stopped - (Arthur Schopenhauer – A Stubborn Man of Ethics)

The paper "Pessimism Stopped [Arthur Schopenhauer – A Stubborn Man of Ethics]" delves into the metaphysical substantiation of ethics in the framework of

Schopenhauer's life-oriented philosophy, the focus being on his thesis that the final foundation of ethics is located in man's nature. However, according to Schopenhauer this foundation in itself is not a problem of ethics but – like in the case of everything that exists as such – of metaphysics. His ethics is not normative, being rather the ethics of being that is reflected at the core of the issues of suffering and compassion. *Neminem laede, immo omnes, quantum potes, juva* («Do no harm to anyone, but give a helping hand to as many people as you can») is and remains in Schopenhauer's deepest conviction the true, pure content of all ethics.

Andrej Ule

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty Of Arts, University of Ljubljana
andrej.ule@guest.arnes.si

Wittgenstein o volji in želji v dejanjih

Wittgenstein je stalno poudarjal kategorialno razliko med voljo in željo. Želja pripada vzročnim, empiričnim predhodnikom dejanja, volja pa sodi k dejanju samemu kot njegov notranji aspekt, ki predstavlja dejanja kot storitev, ki "obstaja" le v kontekstu jezikovnih iger in drugih dejanj. V *Traktatu* in v *Dnevnikih* je bila volja določena tudi kot nosilec etičnega, kasneje je bil etični vidik volje (oz. voljnega dejanja) manj poudarjen, vendar implicitno prisoten. Voljni vidik dejanja se izraža v različnih intencionalnih stanjih, ki so gramatično-notranje povezani z razlogi dejanj, želja pa nasprotno predstavlja empirični pojav. Želje, ki pri tem lahko nastopijo, so sicer lahko vzroki ali razlogi dejanj, vendar le v povezavi z voljnimi dejanji, ne *per se*.

Ključne besede: volja, želja, dejanje, razlog, namera.

Wittgenstein über Wille und Wunsch in den Handlungen

Wittgenstein betont ständig den kategorialen Unterschied zwischen dem Willen und dem Wunsch. Der Wunsch gehört zur kausalen, empirischen Vorgängern der Handlung, der Wille aber gehört zur Handlung selbst als sein logisch interner Aspekt, der die Handlungen als ein Tun darstellt, das nur im Kontext von Sprachspielen und anderen Handlungen "existiert". In den *Tagebüchern* und im *Tractatus* wird der Wille auch als der Träger des Ethischen bestimmt, später wird ethische Aspekt des Willens (bzw. der willentlichen Handlung) weniger betont, obwohl implizit anwesend. Der Willensaspekt der Handlung drückt sich durch verschiedene intentionalen Zustände aus, die sich grammatisch-intern mit den Gründen der Handlungen verbinden, der Wunsch dagegen stellt ein empirisches Phänomen dar. Die Wünsche, die dabei auch auftreten können, können zwar Ursachen oder Gründe der Handlung sein, doch nur in der Verbindung mit den darauffolgenden willkürlichen Handlungen, nicht *per se*.

Schlußwörter: Wille, Wunsch, Handlung, Grund, Absicht.

Boris Vežjak

Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru/Faculty of Pedagogy, University of Maribor
vezjak@yahoo.com

Vzeti si življenje: Stoiki o razlogih, zakaj raje izbrati smrt

Številni odlomki pri stoiških filozofih govorijo o tem, da je samomor po sebi zgolj neke vrste dokončanje našega življenja, življenje pa je po sebi neopredeljena stvar (*adiaphora*), ne dobro ne slabo. Celó več: v določenih okoliščinah je samomor dolžnostno/ustrezno dejanje, ki ga moramo izvesti. Ker so dolžnostna dejanja usklajena z vrlino, če je njihov subjekt vrla oseba, jemanje svojega življenja nenadoma nič več ni slaba izbira. S kakšnimi razlogi in pod kakšnimi pogoji torej stoiki dopuščajo samomor? Na sledi Sokratu so stoiki recimo verjeli, da je takšna izbira možna v primeru, ko z nadaljevanjem življenja ne realiziramo več nobenega dobrega. V predstavitvi se ukvarjam z različnimi stališči glede problema samomora, še posebej v primerjavi s stoiškimi pogledi na strah pred smrtjo in psihologijo strasti, pa tudi teorijo vrednot (oziroma vrlin).

Ključne besede: stoiki, stoicizem, smrt, vrline, strasti, dolžnostno dejanje.

Taking one's own life: Stoics on reasons for preferring death

Many passages made by Stoic philosophers suggest that suicide per se means only a kind of ending one's life, and life is an indifferent thing (*adiaphora*), neither good nor bad. Even worse: it may sometimes be also the appropriate action, which has to be done. Since appropriate action is compatible with virtue, if it is accomplished by the virtuous person, nothing is really bad about taking one's own life. Which are then the reasons and under what circumstances taking one's own life is permitted? Following Socrates the Stoic believed that suicide is legitimate when there is no good to be achieved by living on. The paper examines Stoic solutions to the problem of suicide, especially when compared with their views on the fear of death, psychology of passions and theory of values (or virtues).

Keywords: Stoics, suicide, death, virtues, passions, appropriate action.

+

Janez Vodičar

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
janez.vodicar@guest.arnes.si

Samovzgoja kot pot do osebe

Biti oseba v prvi vrsti pomeni biti svoboden. Svoboda je del osebe šele, ko se jo zave. Razumevanje sebe in lastnega okolja je pot do te zavesti. Ricoeur postavlja osebo v stalni proces razumevanja. Ta proces terja nenehnega učenja, saj razumemo le v polju danega znakovnega sistema. Hermenevtični proces ni samo pot razumevanja, ampak tudi način vzpostavljanja osebe, ki pa se pri tem ne sme ustaviti, ampak mora prerasti v ravnanje. Šele preko delovanja oseba vzpostavi lastno podobo in postaja to, kar sluti v

svojem razumevanju. Ravno ta korak od razumevanja k delovanju, ki je seveda povraten, je najtežji. Filozofije umetnosti življenja se sklicujejo na antično tradicijo in poskušajo človeku pokazati pot preko samovzgoje do uresničene osebnosti. Vprašanje ostaja, koliko je v teh predlogih še svobode in lastnega razumevanja, ki je ključni pogoj za to, da koga imamo za osebo.

Ključne besede: razumevanje, oseba, dejanje, filozofija umetnosti življenja, samovzgoja.

Selbstbildung

Eine Person zu sein, bedeutet in erster Linie, frei zu sein. Freiheit ist erst dann ein Teil der Person, wenn sich diese der Freiheit bewusst wird. Das Verstehen von sich selbst und der eigenen Umgebung ist der Weg zu diesem Bewusstsein. Ricoeur stellt die Person in einen Verstehensprozess. Der Prozess verlangt ständiges Lernen, denn man versteht nur im Feld eines gegebenen Zeichensystems. Der hermeneutische Prozess ist nicht nur der Weg zum Verstehen, sondern auch die Art und Weise der Stellung der Person, die aber dabei nicht stehen bleiben soll, sondern in Handlung übergehen muss. Erst durch die Handlung stellt die Person die eigene Gestalt her und wird das, was sie in ihrem Verstehen ahnt. Gerade der Schritt vom Verstehen zur Handlung, der selbstverständlich rückläufig ist, ist am schwersten. Philosophien der Lebenskunst nehmen Bezug auf die Tradition der Antike und versuchen es, dem Menschen den Weg durch Selbstbildung zur verwirklichten Persönlichkeit zu zeigen. Es bleibt die Frage, wie viel Freiheit und eigenes Verstehen, das die Schlüsselbedingung ist, jemanden als Person zu verstehen, es in diesen Vorschlägen noch gibt.

Schlüsselbegriffe: Verstehen, Person, Handlung, Philosophie der Lebenskunst, Selbstbildung.

Joseph Wang

Univerza v Innsbrucku/University of Innsbruck
joseph.wang@uibk.ac.at

Do physicians working in an ICU have to know, whether their patients are persons or not?

The condition of personhood is a central issue in medical ethics. The notion "person" is sometimes used to justify decisions whether or not a certain treatment should be withheld or withdrawn from a terminally ill patient implying the challenge for ICU physicians to decide about their patient's personhood. It is claimed that physicians should be provided with specific criteria which enable them to evaluate a patient's personhood.

In the following paper I would like to show that this assumption is not correct. Physicians do their best to enable a body for exercising *actus personales*, i. e. the abilities to communicate or to decide freely. If this is the case, physicians don't have to

decide about their patients' personhood. However they have to assess whether the human bodies they are taking care of will ever gain back the ability to act as a person.

Keywords: medical ethics, person, intensive care medicine, end-of-life decision.

Andreas Wieser

Gradec/Graz

andwieser@gmx.at

Der Begriff der Person im Denken Edith Steins

Der Personbegriff ist im Denken Edith Steins zentral und stellt quasi den roten Faden dar, der sich durch ihr Werk zieht. Von ihrer Erstlingsarbeit bis zu ihrer letzten Schrift entfaltet sie ihr Persondenken aus verschiedenen Perspektiven und Teilaspekten heraus. Stets geht Edith Stein dabei phänomenologisch vor. Als Husserl- Schülerin klammert sie auch das Phänomen des religiösen Erlebnisses nicht aus. In diesem Horizont ihres Denkens sind sowohl die Person als auch das Gute verortet.

Gleichzeitig kulminieren in diesem Raum auch Edith Steins metaphysische, ethische und anthropologische Grundkonzeptionen.

Kurt Walter Zeidler

Univerza na Dunaju/Universität Wien

kurt.walter.zeidler@univie.ac.at

Die Selbst-Überschreitung der Person

Im Anschluß an den Werttheoretiker Jonas Cohn (1869-1947) soll unter 'Person', nicht zuletzt auch mit Blick auf die Herkunft des Begriffs, eine selbstbewußte Einheit verstanden werden, die sich selbst überschreitet. Diese Begriffsbestimmung hat insofern Konsequenzen für den Begriff des 'Guten', als sie die Person und das Gute als Momente eines Prozesses der Wertverwirklichung zu denken gebietet, der von Seiten der Person nicht allein als sittliche Forderung, sondern eben so sehr als Aufforderung zur ethischen Urteilsbildung zu verstehen ist.

Bojan Žalec

Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani/Faculty of Theology, University of Ljubljana
bojan.zalec@guest.arnes.si

Universality and Particularity of the Good

An important and various braid of views in the contemporary ethical thought could be characterised as in a certain sense particularistic, nonuniversalistic, nongeneralistic, some of them stressing morality not dominated or guided by principles or rules, conventions, social norms etc.: Levinas's morality of the Other, Bauman's autonomous morality, MacIntyre's virtue ethics, Taylor's stressing of the importance of nontrivial identities, Joanthan Dancy's holistic particularism, John Kekes' antiegalitarian ethics are some relevant or today hot debated examples. However, these lines of thinking represent very different philosophical approaches and views. The author analyses their importance and their eventual limitations and on that basis tries to compose a sketch of an acceptable contemporary ethics.

Key words: particularism, autonomous morality, teleology, social dimensions of individual moral experience, need for principles.

▪ **Na kratko o simpoziju/General information**

Mednarodni filozofski simpozij

Oseba in dobro

Celje, 3. – 6. november 2005

Dom Sv. Jožefa, Duhovno-prosvetni center, Plečnikova 29, 3000 Celje
Slovenija

International philosophical symposium

Person and Good

Celje, November 3rd - 6th 2005

Dom Sv. Jožefa, Duhovno-prosvetni center, Plečnikova 29, SI-3000 Celje
Slovenia

▪ **Organizacija/Organisation**

Organiz. odbor/Organizing committee	Program. odbor/Program committee
Borut Ošljaj (Univerza v Ljubljani), predsednik org. odbora/president	Bojan Žalec (Univerza v Ljubljani), predsednik prog. odbora/president
Robert Petkovšek (Univerza v Ljubljani)	Karen Gloy (Universität Luzern)
Vojko Strahovnik (Univerza v Ljubljani)	Janez Juhant (Univerza v Ljubljani)
Bojan Žalec (Univerza v Ljubljani)	Borut Ošljaj (Univerza v Ljubljani)

▪ **Finančna podpora/Financial Aid**

Slovensko filozofsko društvo/The Slovenian Philosophical Society
Agencija za raziskovalno dejavnost RS/Slovenian Research Agency

▪ **Jezikovni pregled/Proofreading:** Valerija Japelj

▪ **Prelom in tehn. oprema/Layout and design:** Vojko Strahovnik

SφD